

στ. απαρέμφατα

Το απαρέμφατο είναι ρηματικό ουσιαστικό που δεν παρεμφαίνει (= δηλώνει) πρόσωπο και αριθμό.

Διακρίνεται σε: ΕΝΑΡΘΡΟ
και ΑΝΑΡΘΡΟ

Έναρθρο απαρέμφατο

Το έναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί:

- α)** ως ουσιαστικό, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως:
1. Υποκείμενο, Κατηγορούμενο, Αντικείμενο
 2. Ομοιόπτωτος προσδιορισμός - Ετερόπτωτος προσδιορισμός
 3. Επιρρηματικός προσδιορισμός - Εμπρόθετος προσδιορισμός
- ⇒ *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν* (υποκείμενο).

β) ως ρηματικός τύπος, γι' αυτό έχει ιδιότητες του ρήματος:

1. Υποκείμενο (ταυτοπροσωπία, ετεροπροσωπία)
2. Αντικείμενο
3. Χρόνο, Φωνή, Διάθεση

Σημειώσεις

1. Έχει άρνηση μή.
2. Ό,τι βρίσκεται ανάμεσα στο άρθρο και στο απαρέμφατο εξαρτάται από το απαρέμφατο.
⇒ *Ἄξιός αὐτοῖς ἐδόκει εἶναι τοῦ τοιαῦτα ἀκούειν* (τοιαῦτα: αντικείμενο).

Άναρθρο απαρέμφατο

Το άναρθρο απαρέμφατο διακρίνεται σε:
ΕΙΔΙΚΟ και ΤΕΛΙΚΟ

Α Ειδικό απαρέμφατο
(πλάγιος λόγος κρίσης)

Εξαρτάται από ρήματα:

- λεκτικά (λέγω, φάσκω, φημί, όμολογῶ κ.ά.)
δοξαστικά (νομίζω, δοκῶ, ήγοῦμαι, οἶμαι, ὑπολαμβάνω)
γνωστικά (γιγνώσκω, άκούω)
⇒ *Ἐνόμισαν τήν πόλιν ἐν κινδύνῳ εἶναι.*

Το ειδικό απαρέμφατο χρησιμοποιείται ως:

1. ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ, σε απρόσωπα ρήματα των παραπάνω κατηγοριών, όπως *δοκεῖ, εἴρηται, λέγεται, ἀγγέλλεται.*
2. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, σε προσωπικά μεταβατικά ρήματα των παραπάνω κατηγοριών.
⇒ *Πάντας ὑμᾶς οἶομαι γιννώσκειν.*
3. ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ, σε γενικές έννοιες και κυρίως σε ουδέτερα αντωνυμιών (τοῦτο, τότε, εκείνα, τοιαῦτα).
⇒ *Ἐλεγον τοῦτο, οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.*

ΔΥΝΗΤΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Το δυνητικό απαρέμφατο είναι πάντα ειδικό και ισοδυναμεί:

- α) με δυνητική οριστική, όταν δηλώνει το δυνατό στο παρελθόν.
- β) με δυνητική ευκτική, όταν δηλώνει το δυνατό στο παρόν - μέλλον.

✓ Σημείωση Το απαρέμφατο μέλλοντα είναι ειδικό, με εξαίρεση το τελικό απαρέμφατο μέλλοντα που εξαρτάται από τα ρήματα: μέλλω (= πρόκειται), αναιρώ (= χρησιμοδοτώ), διανοοῦμαι, ἐλπίς ἐστίν, προθυμοῦμαι.

Β Τελικό απαρέμφατο

Το τελικό απαρέμφατο χρησιμοποιείται ως:

1) ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις όπως:

- α) *χρή* = πρέπει
ἀνάγκη ἐστὶ = είναι ανάγκη
δεῖ = πρέπει
καιρός ἐστι = είναι ευκαιρία
προσῆκει = ταιριάζει
οἷόν τ' ἐστὶ
ἔξεστι
δύνατόν (ἐστι) } = είναι δυνατό
ἔνεστι
ῥάδιόν (ἐστι) = είναι εύκολο
πάρεστι = *χαλεπόν ἐστι* = είναι δύσκολο
δοκεῖ = φαίνεται καλῶ
εἰκός (ἐστι) = είναι φυσικό
ἄξιόν (ἐστι) = αξίζει, είναι σωστό

⇒ *Χρὴ λέγειν με πρὸς ὑμᾶς τάληθῆ.*

β) σε απρόσωπα ρήματα (*κελευστικά, προτρεπτικά, παραινετικά, αιτητικά, ευχετικά*).
 Με τα ρήματα αυτά το τελικό απαρέμφατο είναι του πλαγίου λόγου επιθυμίας.

⇒ *Προστέτακται αὐτοῖς πράττειν τοῦτο.*

2) ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, σε ρήματα:

- α) *δυνητικά*, όπως: *δύναμαι, οἷός τ' εἰμί, ἔχω*.
- β) *βουλητικά*, όπως: *βούλομαι, ἐφίεμαι* (= επιθυμῶ), *ὀρέγομαι, (ἐ)θέλω*.
- γ) *αποπειρατικά*, όπως: *πειράωμαι - ὦμαι, ἐγχειρῶ* (= προσπαθῶ), *ἀγωνίζομαι*.
- δ) *κελευστικά, προτρεπτικά, παραινετικά, αιτητικά, ευχετικά*, όπως: *κελεύω, ἐπιτάττω,*

παραγγέλλω, προστάττω, ἐπισκῆπτω, συμβουλεύω, παραινῶ, δέομαι, αἰτῶ, ἀξιῶ, εὐχομαι.

Με τα ρήματα της τελευταίας κατηγορίας το τελικό απαρέμφατο είναι του πλαγίου λόγου επιθυμίας.

⇒ *Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας.*

3) ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ, σε συνδετικά ρήματα, όπως: *εἰμί, γίγνομαι, καλῶ*.

4) ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ, σε γενικές έννοιες, και σε ουδέτερα αντωνυμιῶν.

⇒ *Τοῦτό ἐστι τὸ δίκαιον, ἀποδιδόναι ἐκάστω τὸ προσῆκον.*

5) ΤΕΛΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ, ως ετερόπλωτος προσδιορισμός προσδιορίζει επίθετα και ουσιαστικά που δηλώνουν δυνατότητα, καταλληλότητα, αναγκαιότητα, προθυμία, επάρκεια, κλίση, όπως: *ικανός, δυνατός, ἔτοιμος, ῥάδιος, χρήσιμος, πρόθυμος, ἀναγκαῖος*.

⇒ *Τούτους ἀδυνάτους ἠγοῦμαι λέγειν.*

6) ΤΕΛΙΚΟ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ
 ἢ **ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ**

Το τελικό αυτό απαρέμφατο είναι επιρρηματικός προσδιορισμός που εξαρτάται από ρήματα που δηλώνουν *σκοπική ενέργεια* ή *κίνηση*, *παραχώρηση*, *εκλογή*, *επιτυχία*, *εμπόδιο*, όπως: *ἀφήμι* (= επιτρέπω), *δίδωμι, διαπράττομαι* (= πετυχαίνω), *φύομαι* (= είμαι από τη φύση μου έτσι ώστε να...), *ποιῶ*.

⇒ *Τὴν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωκαν.*

ΑΠΟΛΥΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Το απόλυτο απαρέμφατο είναι ανεξάρτητο από την πρόταση στην οποία βρίσκεται. Μπαίνει παρενθετικά, ως στερεότυπη έκφραση μέσα στο λόγο, χωρίς να αποτελεί συντακτικό ὄρο (*υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση*).

Τέτοια απαρέμφατα είναι:

ὡς συντόμως εἰπεῖν
ὡς συνελόντι εἰπεῖν } = για να μιλήσω σύντομα,
ὡς διὰ βραχέων εἰπεῖν } με δύο λόγια

ὡς (ἔπος) εἰπεῖν = για να πω έτσι
ὀλίγου δεῖν
μικροῦ δεῖν } = λίγο λείπει, σχεδόν
(οὐ) πολλοῦ δεῖν }

ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν = για να μιλήσω με συντομία

τὸ νῦν εἶναι = ὅσο για τώρα
 ἐκὼν εἶναι = ὅσο εξαρτάται από τη θέληση κάποιου
 ὡς ἐμοὶ δοκεῖν = ὅπως νομίζω

τὸ ἐπὶ τούτῳ εἶναι = ὅσο εξαρτάται απ' αυτόν
 τὸ ξύμπαν εἰπεῖν = γενικά
 ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν = για να μιλήσω απλά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

στα απαρέμματα

I Να αναγνωρίσετε τα απαρέμματα και να βρείτε το υποκείμενό τους.

1. Λέγειν μέλλω περὶ μεγάλων πραγμάτων.
2. Πάντες ἦσαν δεινοὶ λέγειν.
3. Εἰσέρχονται μαθηταὶ πολλοὶ ἐμοὶ δοκεῖν.
4. Καὶ οἱ νόμοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι.
5. Οἱ Ἀθηναῖοι παρήλθον ἐς τοὺς Λακεδαμονίους δηλῶσαι ταῦτα.
6. Ἐν παντὶ δεῖ καιρῷ τὸ δίκαιον ἐπικρατεῖν.
7. Ἡ πόλις τῶν Φλειασίων ἐνόμιζεν οὐκ ἂν ἐξελεθῆν Ἀγησίλαον ἐπ' αὐτούς.
8. Λέγεται Ἀλκιβιάδην πρὶν εἶναι εἴκοσι ἐτῶν διαλεχθῆναι τῷ Περικλεῖ περὶ νόμων.
9. Ὄμωσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀρδιαῖος μὴ προδώσειν ἀλλήλους.
10. Ἐπειρᾶτο ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσιν τοῦ στρατεύεσθαι.

II Να αναγνωρίσετε τα απαρέμματα του πλαγίου λόγου κρίσης και του πλαγίου λόγου επιθυμίας.

1. Ἦρχετο πρὸς τοὺς θεοὺς τάγαθὰ δίδοναι.
2. Ἦγετο τοὺς θεοὺς ἡγεμόνας ἂν γενέσθαι τῇ στρατιᾷ.
3. Ὄ Σώκρατες, ἀπαγορεύομεν σε μὴ τοῖς νέοις διαλέγεσθαι.
4. Οἱ κήρυκες λέγουσι κελεῦσαι τὸν στρατηγὸν τοὺς στρατιώτας μάχην ποιήσασθαι.
5. Οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακαλεῦνται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν.

Α. ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

το υποκείμενο του απαρεμφάτου

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται σε:

I. ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ, όταν είναι το αυτό (= το ίδιο) πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος, όταν δηλαδή έχουμε ΤΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΙΑ.

II. ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ, όταν είναι έτερο (= διαφορετικό, άλλο) πρόσωπο από το υποκείμενο του ρήματος, όταν δηλαδή έχουμε ΕΤΕΡΟΠΡΟΣΩΠΙΑ.

Ὁ Ξενοφῶν οὐκ ἐδύνατο καθεῦδεν (= να κοιμηθεί): εδώ ὁ Ξενοφῶν είναι υποκείμενο και στο ρήμα και στο καθεῦδεν.

Ἀριαῖος ἔλεγε πολλοὺς εἶναι Πέρσας ἐαυτοῦ βελτίους: εδώ υποκ. του εἶναι είναι η αιτιατική Πέρσας που είναι διαφορετικό πρόσωπο από το υποκ. του ἔλεγε που είναι ὁ Ἀριαῖος.

ΠΑΡΑΠΡΟΣΩΠΙΑ Το φαινόμενο της ταυτοπροσωπίας και της ετεροπροσωπίας ισχύει για κάθε απαρέμφατο, άρθρο ή έναρθρο, τελικό ή ειδικό, απόλυτο ή επέχον θέση ρήματος σε χρονική και συμπερασματική πρόταση.

Ἡμεῖς ἀρξομεν τοῦ ἐξορμῆσαι τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετὴν (= εμεῖς ας αρχίσουμε να προτρέπουμε τους άλλους στην αρετή).
Το ἡμεῖς υποκείμενο και στο ἐξορμῆσαι (ταυτοπροσωπία).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΠΡΩΤΗ Και αν ακόμη ένα απαρέμφατο εξαρτάται από τα πρόσωπα απαρέμφατα *δεῖν, χοῖναι, οἶόν τε εἶναι*, που με τη σειρά τους είναι αντικείμενα στα ρήματα *ἡγοῦμαι, οἶομαι, φημί*, ακόμη και τότε το υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται σε ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ και όχι σε αιτιατική, μολονότι τυπικά έχουμε ετεροπροσωπία: αυτό συμβαίνει γιατί τα *ἡγοῦμαι, φημί, οἶομαι* κλπ. αποτελούν μια έννοια με τα παραπάνω πρόσωπα.

Ἡγούμεν δεῖν χρημάτων κρείττων εἶναι, (= νόμιζα ότι έπρεπε να είμαι ανώτερος χρημάτων). Εδώ υποκείμενο του εἶναι νοείται πάλι η ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ἐγώ, μολονότι το εἶναι εξαρτάται άμεσα από το πρόσωπο δεῖν αυτό άλλωστε δείχνει και η ονομαστική κρείττων που είναι κατηγορούμενο στο υποκείμενο του εἶναι.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ Με ρήμα που συντάσσεται με *πρόσωπο* σε οποιαδήποτε πτώση + *τελικό απαρέμφατο*, το πρόσωπο είναι ταυτόχρονα και το υποκείμενο του απαρεμφάτου. Έτσι, αν το πρόσωπο είναι σε γενική ή δοτική, το υποκείμενο του απαρεμφάτου θα εξαχθεί από εκεί σε πτώση αιτιατική.

Ἐκέλευσεν αὐτὸν παραδοῦναι τὰς ναῦς (αὐτόν = υποκ. του παραδοῦναι).

Δέομαι ὑμῶν ἰατροὺς γενέσθαι τῆς ἐμῆς ἀτυχίας (ὑμᾶς = υποκ. του γενέσθαι).

Τοῖς στρατιώταις παρήγγειλε συσκευάζεσθαι (τοὺς στρατιώτας = υποκ. του συσκευάζεσθαι).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΡΙΤΗ Σε απρόσωπη σύνταξη με *δοτική προσωπική*, το υποκείμενο του απαρεμφάτου εξάγεται σε αιτιατική πτώση από τη δοτική προσωπική.

Ἐξῆν τῇ πόλει τὰ ἐαυτῆς ἀσφαλῶς ἔχειν (τὴν πόλιν = υποκ. του ἀσφαλῶς ἔχειν).

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΕΤΑΡΤΗ Ὅ,τι ισχύει για τις ιδιομορφίες του υποκειμένου ρήματος, για την παράλειψή του, για το υποκείμενο των απροσώπων ρημάτων και απροσώπων συντάξεων, για τη σύστοιχη σύνταξη, ισχύει και για το υποκείμενο του απαρεμφάτου.

Λέγεται ἐκείνου τοῦ ἔτους σεῖσαι (= σεῖσμον γενέσθαι).

α. το υποκείμενο

το υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων και εκφράσεων

Το υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων είναι απαρέμφατο ή δευτερεύουσα πρόταση, συνήθως ειδική, πλάγια ερώτηση ή ενδοιαστική.

- Οὐκ ἔδοκει αὐτῷ δυνατὸν εἶναι ἀμαχεὶ παρελθεῖν, (= εἶχε τη γνώμη πως δεν ήταν δυνατό σ' αυτόν να αποχωρήσει χωρίς μάχη).

- Φόβος ἐστὶ μὴ οἱ πολέμιοι ἐπίωσι (= μήπως επιτεθούν οι εχθροί).

ΔΟΚΕΙ

Το **δοκεῖ** μπορεί να είναι *προσωπικό* ή *απρόσωπο*. Το απαρέμφατο και η δοτική προσωπική υπάρχουν και στις δύο περιπτώσεις.

- Όταν το **δοκεῖ** είναι *προσωπικό*, το απαρέμφατο είναι πάντα *ειδικό* ως αντικείμενο και η δοτική προσωπική είναι *του κρίνοντος προσώπου*.

➤ Ἔδοξεν αὐτῷ σκηπτὸς ἐμπεσεῖν εἰς τὴν πατρῶαν οἰκίαν. (= του φάνηκε ότι έπεσε κεραυνός στο πατρικό του σπίτι)

Σκηπτός: Υποκείμενο στα ἔδοξε και ἐμπεσεῖν.

- Όταν το **δοκεῖ** είναι *απρόσωπο*, έχει δύο συ-

ντάξεις και σημασίες:

1η **Δοκεῖ** + *ειδ. απαρ. ως Υποκείμενο* + *δοτ. προσ. του κρίνοντος προσώπου* (νομίζω ότι...).

➤ Δοκεῖ μοι χρῆναι τοῦτο σκοπεῖν (= νομίζω ότι πρέπει να εξετάσουμε αυτό).

2η **Δοκεῖ** + *τελ. απαρ. ως Υποκείμενο* + *δοτ. προσ. του ενεργούντος προσώπου* (κρίνω καλό να..., αποφασίζω).

➤ Ἔδοξε οὖν αὐτοῖς δέκα συλλαβεῖν (= αποφάσισαν αυτοί λοιπόν να συλλάβουν 10 άντρες ή έκριναν καλό να ...).

Απρόσωπα ρήματα χωρίς υποκείμενο (Απρόσωπη/Σύστοιχη σύνταξη)

Τέτοια σύνταξη έχουμε με τρεις κατηγορίες ρημάτων:

■ Ρήματα που δείχνουν φυσικά ή καιρικά φαινόμενα

ὕει (= βρέχει) = *ὕετός γίγνεται*

συνεσκόταζε ἤδη = *σκότος ἤδη ἐγίγνετο*

νίφει (= χιονίζει) = *πίπτει χιῶν*

συνέφει = *νέφος γίγνεται*

ἐκείνου τοῦ μηνός ἔσεισε = *σεισμός ἐγένετο*

Με τα ρήματα αυτά η σύνταξη είναι *απρόσωπη* και *σύστοιχη*. Δε νοείται υποκείμενο (αν και είναι δυνατή η σύνταξη κατά την οποία υποκείμενο είναι ὁ Θεός) από τα προηγούμενα, αλλά το υποκείμενο συνυπάρχει με αυτά και είναι της ίδιας ρίζας ή συνώνυμης με το ρήμα, έχουμε δηλαδή *απρόσωπη σύστοιχη σύνταξη*.

■ Τριτοπρόσωπα παθητικής διάθεσης

Μερικά από τα πιο συνηθισμένα είναι: *παρεσκευάσται* (= παρασκευή γεγένηται), *ἠῦκται* (= εὐχή γεγένηται), *αὐξάνεται*, *παιανίζεται*, *κατηγορεῖται* κ.ά.

Στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο κρύβεται μέσα στα ρήματα και είναι η σύστοιχη έννοια *παρασκευή, εὐχή, παιάν, κατηγορία* κ.ά.

Μ' αυτή την κατηγορία είναι δυνατή και η *προσωπική σύστοιχη σύνταξη*, όταν το σύστοιχο υποκείμενο υπάρχει στην πρόταση σε ονομαστική.

➤ Ὁ κατὰ γῆν πόλεμος οὕτως ἐπολεμεῖτο, (= ο πόλεμος στη στεριά κατ' αυτόν τον τρόπο διεξαγόταν).

III Τριτοπρόσωπα ενεργητικής φωνής

Μέλει τινί τινος = ενδιαφέρεται κάποιος για κάτι.

Μεταμέλει τινί τινος = μετανιώνει κάποιος για κάτι.

Μέτεστί τινί τινος = μετέχει, παίρνει μέρος κάποιος σε κάτι.

(έν) *Δεῖ τινος* = χρειάζεται κάποιος κάτι.

Προσδεῖ τινος = υπάρχει επιπλέον ανάγκη από κάτι.

Και στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο, που είναι η σύστοιχη έννοια των ρημάτων, κρύβεται μέσα στα πρόσωπα αυτά ρήματα και είναι μέλησις, μεταμέλεια ή μετάμελος, μετοχή ή μετουσία, ἔνδεια.

Παράλειψη του υποκειμένου

Το υποκείμενο παραλείπεται:

III Με τα λεκτικά *λέγουσι, φασί, λέγεται* (= λένε, λέγεται). Στην περίπτωση αυτή στα λεκτικά νοούνται ως υποκείμενα τα *τινές* ή *οἱ ἄνθρωποι*.

III Όταν είναι αόριστο ή, όπως στις φράσεις *καλῶς ἔχει, οὕτως ἔχει*, όταν νοούνται τα *τοῦτο, τὸ πρᾶγμα, τὸ ἔργον κλπ.*

III Όταν το ρήμα υπαινίσσεται το υποκείμενό του

Στο *κηρύσσει* νοείται ως υποκείμενο *ὁ κῆρυξ*, στο *σαλπίζει* νοείται *ὁ σαλπικτής*.

IV Μέλησις

1. Με τα ρήματα αυτά η δοτική προσωπική είναι του *ενεργούντος προσώπου*, που στη μετάφραση γίνεται Υποκείμενο.

2. Η γενική είναι αντικείμενο· μόνο με το *μεταμέλει* είναι γεν. της αιτίας.

3. Όταν με το *μέλει* υπάρχει Ονομαστική ή ουδέτερο αντωνυμίας ή απαρέμφατο ή δευτερεύουσα πρόταση, τότε αυτά αποτελούν το υποκείμενό του.
π.χ. *Οὗτος μητρὶ κηδεύειν μέλει.*

III Όταν προσδιορίζει χρόνο ημερονοχτίου

Υποκείμενο είναι *ἡ ἡμέρα*.

Στις φράσεις *ὄψέ ἦν*, ήταν αργά, *ἦν ἀμφὶ πλήθουσαν ἀγοράν*, ήταν η ώρα που η αγορά ήταν γεμάτη κόσμο, *ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας*, ήταν μεσάνυχτα, *ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν*, ήταν η ώρα της τελευταίας βάρδιας, ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ είναι κάθε φορά *ἡ ἡμέρα*, ενώ τα *ὄψέ, ἀμφὶ πλήθουσαν ἀγοράν, ἀμφὶ μέσας νύκτας, ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν* είναι ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΑ.

III Όταν εύκολα μπορεί να νοηθεί από τα προηγούμενα ή τα συμφραζόμενα

✳ *Ἐβούλοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν.* (εννοείται υποκ. *οὗτοι*).

δ. οι πλάγιες πτώσεις

Η ΔΟΤΙΚΗ

Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός

1 ΔΟΤΙΚΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ

1) Η δοτική αντικειμενική προσδιορίζει **ουσιαστικά** που έχουν την ίδια σημασία με τα ρήματα ή τα επίθετα που συντάσσονται με δοτική.

⇒ *Ἡ τοῦ θεοῦ δόσις ἡμῖν.*

2) Η δοτική αντικειμενική προσδιορίζει **επίθετα** που έχουν την ίδια σημασία με τα ρήματα ή τα ουσιαστικά που συντάσσονται με δοτική. Δηλαδή, δηλώνουν:

α) **ωφέλεια** ή **βλάβη** ⇒ *ὠφέλιμος, βλαβερός, χρήσιμος, ἐπιζήμιος.*

β) **φιλία** ή **έχθρα** ⇒ *φίλος, ἐχθρός, πολέμιος, ἐναντίος, εὖνους, δύσνους, κακόνους, εὐμενής, δυσμενής, ἐπιτήδειος.*

γ) **ευπείθεια** ή **υποταγή** ⇒ *εὐπειθής, ὑπήκοος, ἀπειθής.*

δ) **αυτό που αρμόζει** ή **πρέπει** και τα αντίθετά τους ⇒ *ἀρμόδιος, ἀνάρμοστος, ἀπρεπής.*

ε) **ταυτότητα, ομοιότητα** – **ισότητα, συμφωνία** – **ακολουθία, διαδοχή** ⇒ *ὄμοιος, ἀνόμιος, ὁ αὐτός (= ο ἴδιος), παραπλήσιος, ἴσος, ἄνισος, σύμφωνος, ἀκόλουθος, διάδοχος.*

στ) **προσέγγιση, επικοινωνία** ή **ανάμειξη** ⇒ *γείτων, ὄμορος.*

ζ) όσα είναι σύνθετα με τις προθέσεις **έν** και **σύν**, όπως: *συγγενής, σύμφυτος, ἔμφυτος, σύμμαχος.*

⇒ *Ἡ τύχη οὐκ ἔστι σύμμαχος τοῖς μὴ δροῶσι.*

Ἐπιρρήματα Η δοτική αντικειμενική συντάσσεται και με επιρρήματα που έχουν την ίδια σημασία με τα ρήματα ή τα επίθετα που συντάσσονται με δοτική, όπως *ὄμοιος, ἐπομένως, συμφώνως, ἅμα, ὁμοῦ.*

⇒ *Ὅμοιος ἐκείνῳ.*

2 ΔΟΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Η δοτική της αναφοράς προσδιορίζει **επίθετα** που δεν παράγονται από ρήματα, ή παράγονται από ρήματα που δε συντάσσονται με δοτική.

⇒ *Ἄνηρ ἡλικία ἔτι νέος.*

3 ΔΟΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΥ ή ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ή ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ

Η δοτική του ποσού προσδιορίζει **επίθετα** ή επιρρήματα συγκριτικού ή υπερθετικού βαθμού. Οι πιο συχνές τέτοιες δοτικές είναι: *πολλῶ, ὀλίγῳ, ὅσῳ, τόσῳ, τοσούτῳ.*

⇒ *Οἱ ἐχθροὶ ἦσαν πολλῶ πλείονες.*

ΔΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ

Η δοτική προσωπική δηλώνει ένα πρόσωπο που μπορεί να συνοδεύει όλα τα ρήματα - **προσωπικά** και **απρόσωπα** - και αναφέρεται σε ολόκληρη την πρόταση κι όχι μόνο στο ρήμα.

Διακρίνεται σε:

1. Απλή δοτική προσωπική

Συνοδεύει απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις (σπάνια προσωπικά) και αποτελεί το

λογικό υποκείμενο. Γι' αυτό και δίνει το υποκείμενο του απαρεμφάτου σε αιτιατική, για ετεροπροσωπία.

☛ *Ἐξεσι ὑμῖν πιστὰ (= εγγυήσεις) λαβεῖν. ὑμᾶς* → υποκ. του λαβεῖν από το ὑμῖν.

2. Δοτική προσωπική κτητική

Δηλώνει το πρόσωπο στο οποίο ανήκει κάτι και βρίσκεται κοντά στα υπαρκτικά ρήματα *εἰμί, ὑπάρχω, γίγνομαι*, όταν έχουν τη σημασία του ἔχω.

☛ *Ἔστι μοι χρήματα*, (= ἔχω εγώ χρήματα).

3. Δοτική προσωπική χαριστική - αντιχαριστική

Δηλώνει το πρόσωπο για χάρη του οποίου γίνεται κάτι, ωφελείται ή βλάπτεται.

☛ *Ἦδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἑλλησιν μεγάλων κακῶν ἄρξει*, (= η σημερινή μέρα θα είναι για τους Έλληνες η αρχή μεγάλων συμφορῶν).

4. Δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου

Δηλώνει το πρόσωπο κατά τη γνώμη του οποίου ισχύει ή δεν ισχύει κάτι. Αυτή η δοτική βρίσκεται κατά κανόνα με τα ρήματα: *δοκεῖ, φαίνεται, δῆλόν (ἐστι), φανερόν (ἐστιν)*.

☛ **Σημείωση** Με το *δοκεῖ* η δοτική είναι του κρίνοντος προσώπου, όταν το *δοκεῖ* συντάσσεται με ειδικό απαρέμφατο.

☛ *Ἔδοξεν αὐτῷ σκηπτὸς πεσεῖν ἐπὶ τὴν πατρίαν οἰκίαν* (= του φάνηκε ότι έπεσε κεραυνός στο πατρικό του σπίτι).

5. Δοτική προσωπική της αναφοράς

Δηλώνει το πρόσωπο σχετικά με το οποίο ισχύει αυτό που εκφράζει το περιεχόμενο της πρότασης, ανεξάρτητα από την κρίση του. Συνοδεύεται συνήθως από το ὥς.

☛ *Τέθνηκα ὑμῖν πάλαι*, (= όσο για σας έχω πεθάνει προ πολλού).

6. Δοτική προσωπική

του ενεργούντος προσώπου (ποιητικό αίτιο)

Δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί και αποτελεί λογικό υποκείμενο του ρήματος. Συντάσσεται με:

α) Ρηματικά επίθετα σε *-τέος* ή *-τός*.

☛ *Ὁ ποταμὸς ἐστὶν ἡμῖν διαβατέος* (= μπορούμε να περάσουμε τον ποταμό).

β) Παθητικά ρήματα, κυρίως σε συντελικό χρόνο (*παρακείμενο, υπερσυντέλικο*).

☛ *Ταῦτα Θεμιστογένει γέγραπται* (= αυτά έχει γράψει ο Θεμιστογένης ή αυτά έχουν γραφτεί από τον Θεμιστογένη).

γ) Απρόσωπα ρήματα: *μέλει, μεταμέλει* (= μετανιώνω), *μέτεστι* (= συμμετέχω), *δεῖ* (= έχω ανάγκη), *παρεσκευάσται*.

☛ *Οὐ μεταμέλει μοι* (= δε μετανιώνω εγώ).

7. Δοτική προσωπική ηθική

Δηλώνει το πρόσωπο που ενδιαφέρεται, νιώθει χαρά ή λύπη, δυσαρέσκεια, ικανοποίηση ή δυσφορία.

▼ Συνήθως ως δοτική ηθική τίθεται το *α'* και β' πρόσωπο (σπάνια το *γ'*) της προσωπικής αντωνυμίας (*μοί, σοί, ἡμῖν, ὑμῖν*).

☛ *Καὶ μὴ μοι θορυβήσετε* (= μη μου κάνατε θόρυβο).

▼ Συχνά τη δοτική ηθική συνοδεύουν ως επιρρηματικό κατηγορούμενο οι λέξεις: *βουλομένω, ἠδομένω, ἀχθομένω, ἀσμένω, προσδεχομένω*. Οι λέξεις αυτές μαζί με το *ἐστί τι* ισοδυναμούν με τα ρήματα *βούλεται, ἤδεται, ἀχθεται*.

☛ *Εἴ σοι βουλομένω ἐστί ἀποκρίνασθαι, σὲ ἐρήσομαι* (= αν έχεις τη διάθεση να απαντήσεις, θα σε ρωτήσω).

Η επιρρηματική χρήση της δοτικής

1.5 Δοτική με ρήματα

Η δοτική μπορεί να δηλώσει τις εξής επιρρηματικές σχέσεις:

1. ΧΡΟΝΟ (δοτική του χρόνου)

Είναι συνήθως οι ακόλουθες:

ἡμέρα, νυκτί, τῷ ἐπιόντι ἔτει, τῇ προτεραίᾳ,

τῇ ὑστεραίᾳ, μηνί, Παναθηναίοις, Θεσμοφορίοις.

☛ *Ἐνίκησε τρίτῳ μηνί* (= τον τρίτο μήνα).